

ชื่อ เรื่องวิทยานิพนธ์ : การศึกษานอกระบบกับปัญหาด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และนิเวศวิทยาใน เขตภาคเหนือ

ชื่อผู้เขียน : นางคุณฉวี เหลี่ยมพันธ์ุ

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต : สาขาวิชาการศึกษาอกระบบ

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภิต ดวงสา	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยงยุทธ เปลียนผดุง	กรรมการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งที่จะให้ได้ข้อมูล เพื่อ เป็นแนวทางในการพัฒนา โครงการการศึกษา นอกระบบให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนใน เขตภาคเหนือ จึง กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ แนวคิด/ปรัชญา จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ลักษณะพื้นที่/กลุ่ม เป้าหมาย วิธีกาเนินกิจกรรมและผลการดำเนินงานการศึกษาอกระบบ ของหน่วยงานรัฐบาลใน เขตภาคเหนือ และเพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างงาน การศึกษาอกระบบกับสภาพปัญหาด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และนิเวศวิทยาใน เขตภาคเหนือ การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่ภาคเหนือ 17 จังหวัด ได้แก่ อุทัยธานี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์ แพร่ พะเยา น่าน เชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง

ผลจากการศึกษาพบว่า โครงการการศึกษานอกระบบที่ดำเนินการโดยหน่วยงาน
รัฐบาลในเขตภาคเหนือ ในปีงบประมาณ 2532 นั้น เป็นโครงการที่ดำเนินการตาม
นโยบายของรัฐ โดยมุ่งแก้ปัญหาสำคัญของภาคเหนือรวม 9 ปัญหา ได้แก่ (1) ปัญหา
ประชาชนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรมีรายได้ต่ำ (2) ปัญหาด้านผลผลิตทางการเกษตร
ขาดคุณภาพ (3) ปัญหาการว่างงานของเกษตรกรหลังฤดูเก็บเกี่ยว (4) ปัญหาด้าน
สุขภาพอนามัยไม่ดีของประชาชนและการบริการด้านสาธารณสุขไม่ทั่วถึงชนบท (5) ปัญหา
ประชาชนติดสิ่งเสพติด (6) ปัญหาประชาชนขาดโอกาส/พลาดโอกาสทางการศึกษาและ
การบริการด้านการศึกษาไม่ทั่วถึง (7) ปัญหาโสเภณี (8) ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า และ
การทำไร่เลื่อนลอย (9) ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า โดยภาพรวมของสภาพโครงการนี้มีดังนี้
แนวคิด/ปรัชญาที่หน่วยงานใช้เป็นหลักการในการจัดทำโครงการ ได้แก่ แนวคิด
"การมีส่วนร่วมของประชาชน" "การพึ่งตนเอง" และ "คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น"

จุดมุ่งหมายของโครงการส่วนใหญ่อำหนดได้สอดคล้องกับปัญหา โดยมุ่งพัฒนาอาชีพ
ส่งเสริมการศึกษา ให้ความรู้และบริการด้านสาธารณสุข ตลอดจนให้ความรู้ด้านอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าแก่ประชาชน

เป้าหมายของโครงการ หน่วยงานส่วนใหญ่อำหนดได้ชัดเจนถึงผลที่ประชาชน
กลุ่มเป้าหมายจะได้รับ ได้แก่ การมีอาชีพหลักที่มั่นคง ผลผลิตมีคุณภาพ รายได้สูงขึ้น
มีสุขภาพอนามัยดีขึ้น และได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น แต่ในส่วนของผลการปฏิบัตินั้นพบว่า
ไปเป็นไปตามเป้าหมาย เนื่องจากโครงการส่วนใหญ่อำนาจเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการ
ดำเนินงานยาวนานกว่าที่กำหนดไว้กว่าที่ผลจะปรากฏ

ลักษณะของพื้นที่เป้าหมาย ส่วนใหญ่อำหนดตามนโยบายที่ได้รับและดำเนินการ
ตามลักษณะของพื้นที่ที่แต่ละหน่วยงานแบ่งลักษณะไว้เพื่อสะดวกในการพัฒนา ได้แก่ หมู่บ้าน
ลำห้วย หมู่บ้านปานกลาง เขตเกษตรลำห้วย เขตเกษตรปานกลาง พื้นที่เขตป่า พื้นที่บนที่สูง
และพื้นที่ชนบททั่วไป แต่กิจกรรมที่จัดตามโครงการนั้นพบว่าไม่ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย

ลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการนั้น หน่วยงานกำหนดไว้ 2 ลักษณะ คือ กลุ่มเป้าหมายทั่วไป ได้แก่ ประชาชนทั่วไป เกษตรกร นักเรียน เยาวชน ชาวไทย ภูเขา และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ ผู้นำเกษตรกร นักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน และสตรีชาวเขา แต่วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายนั้นยังไม่เหมาะสม

วิธีดำเนินการ หน่วยงานส่วนใหญ่ใช้วิธีการฝึกอบรม โดยมีสื่อประกอบ สาทิต/ทดลอง ฝึก ปฏิบัติจริง ศึกษาดูงาน จัดนิทรรศการ จัดทำเอกสารเผยแพร่และรายการวิทยุ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ววิธีดำเนินการนั้นยังไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

ผลการดำเนินงาน ส่วนใหญ่หน่วยงานสามารถดำเนินการได้ตามแผนที่กำหนดไว้แต่ไม่ครอบคลุมพื้นที่ภาคเหนือ เนื่องจากยังมีประชาชนอีกมากที่ไม่ได้รับบริการ

ความสอดคล้องของงานการศึกษานอกระบบต่อปัญหาทั้ง 9 ปัญหาของภาคเหนือ นั้น พบว่า โครงการส่วนใหญ่ไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้ เนื่องจากสภาพของโครงการ ไม่สอดคล้องกับปัญหาทั้งในเชิงเนื้อหา และวิธีดำเนินการ อย่างไรก็ตามก็มีโครงการ บางส่วนที่นับได้ว่าจัดทำได้สอดคล้องกับปัญหา แม้ว่าจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้หมดสิ้น แต่พบว่าปัญหาได้ลดลงจากเดิมมาก ได้แก่ โครงการที่มุ่งแก้ปัญหาด้านสาธารณสุขและการศึกษา

ดังนั้น การจัดทำโครงการการศึกษานอกระบบ เพื่อให้สามารถตอบสนองปัญหา และความต้องการของประชาชนได้นั้น การกำหนดสภาพของโครงการมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับปัญหาทั้งทางด้านเนื้อหา และวิธีดำเนินการ ตลอดจนมีแนวปฏิบัติ ที่ชัดเจนจึงจะทำให้การดำเนินงานบรรลุผล

Thesis Title : Non-Formal Education Activities and Economic,
Social, Political and Ecological Problems
in the Northern Region.

Author : Mrs. Dusanee Liampan

M.Ed. : Nonformal Education

Examining Committee : Assoc. Prof. Dr.Chukiat Leesuan Chairman
Assist. Prof. Dr.Dusit Duongsaa Member
Assist. Prof. Yongyudh Plianpadung Member

Abstract

This study intended to unveil essential data that could be used as guidelines for the development of NFE projects to be more relevant to the needs and problems of the people in the north. The purpose for the research was to study and analyze NFE projects regarding their philosophy, objectives and goals, target population and areas, operational strategies, and the results of the NFE organized by government agencies in the North. The study also intended to analyze the compatibility between nonformal education and the socio-economic, political, and ecological problems in the northern region. The study was

undertaken in 17 northern provinces, namely Uthaihani, Nakhornsawan, Phichit, Phitsanuloke, Phetchaboon, Kamphaengphet, Sukhothai, Tak, Uttaradit, Phrae, Phayoa, Nan, Chiangrai, Maehongsorn, Chiangmai, Lamphoon and Lampang.

The study disclosed that the NFE projects organized by government agencies in the 1989 fiscal year followed the government policies aiming to find solution to 9 crucial problems; (1) low income among farmers; (2) low quality of agricultural productivity; (3) unemployment after harvest; (4) poor health and limited public health services in rural areas; (5) drug addict; (6) lack of educational opportunities and services in rural areas; (7) prostitution; (8) deforestation and slash-and-burn cultivation; (9) illegal occupation of forest areas. By and large, the NFE projects conducted by these organizations had the following characteristics:

The philosophy: the philosophy adopted by these organizations comprised people's participation, self-reliance, and Khit-pen philosophy.

The objectives: in general, the objectives set forth by these projects were congruous with the aforementioned problems. The projects placed emphasis on occupational development, promotion of educational opportunities, provision of essential knowledge and public health services, as well as providing people with knowledge on forest and animal preservation.

The projects' goals: with regard to the projects' goals, most organizations clearly stated that they wanted the target population to have secured occupations, high quality of productivity, high income, having good health, and opportunity to further education. In practice, the study found that the projects had not achieved their goals due to the fact that educational projects required longer time than the duration set by the projects.

The target areas; the identification of target areas by most projects was based on the assigned policy and the characteristics of the areas categorized according to development levels. The villages were categorized as backward villages, moderate villages, backward agricultural areas, moderately-developed agricultural areas, forest areas, high land, and rural villages in general. However, the study disclosed that the activities conducted did not actually cover the identified-target areas.

The target population: concerning the target population, these development organizations categorized the target population into two groups: (1) unspecified target group comprising general population, farmers, students, youths, hill peoples; and (2) specific target group comprising leading farmers, primary school students, public-health reporters, village public-health volunteers, and hill-area women.

The operational approach of the projects: the majority of the organizations implemented their projects by employing training technique, demonstration, actual practice, study tour, exhibition, distribution of printed materials, and radio programs.

The outcomes of the projects: mostly these organizations were able to implement the projects according to the plans. However, their operational areas did not adequately cover the northern region. The services were not yet accessible to a number of people.

The relevance between NFE projects and the 9 problems in the north; regarding this aspect, the study disclosed that most of the projects were not responsive to the regional problems due to the incompatibility between the problems and the projects contents and methodologies. However, some of the projects, particularly those concerning public health and educational problems, could be regarded as congruent to the problems although they could not entirely eradicate the problems.

That is, the Characteristics of the project is considered most essential if the NFE project is to be responsive to the problems and needs of the people. The project has to be relevant to the local problems, particularly in terms of the project's contents, operational approach, and practical guidelines that would lead to the accomplishment of the project.